

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI BILIMINI BAHOLASH METODIKASI

Ergashev Husanboy Nu'monjanovich

Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani 19-maktab

"Informatika" fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada axborot texnologiyalar asosida yuqori sinf o'quvchilarining bilimini baholash metodikasi, bunda pedagogik tashxis, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish darajasini aniqlashni, nazorat qilishni, baholashni, yig'ish va statistik ma'lumotlarning tahlili hamda kelgusida bu jarayon rivojini bashorat qilish haqida so'z yuritiladi*

Kalit so'zlar: *axborot-pedagogik tizimlar, nazorat funksiyasi, "o'qituvchi mashina", kompyuter texnologiyalari*

KIRISH

O'quvchilar bilimini baholashning kompyuter tizimi va o'zlashtirish monitoringini tashkil etish uchun, avvalo, zamonaviy ta'lim tizimida o'qitishning sifatini tashxis qilishga, ya'ni uning holatini aniqlamay turib, undagi jarayonlarni samarali boshqarishga, ta'limda ma'lum bir maqsadga erishishning iloji yo'qligi hech kimda shubha tug'dirmaydi. O'quvchilarning yakunlovchi bilim va malakalarini ta'lim jarayonida turli mezonlar va yondashuvlarga tayanib aniqlash, bu jarayonlarga zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash, ularning qo'yilgan didaktik talablarga haqiqatan mosligini nazorat qilish mumkin.

Bunda pedagogik tashxis, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish darajasini aniqlashni, nazorat qilishni, baholashni, yig'ish va statistik ma'lumotlarning tahlili hamda kelgusida bu jarayon rivojini bashorat qilishni o'z ichiga oladi. Metodik adabiyotlarda o'quvchilar o'zlashtirishlarining tashxisi, ular tomonidan erishilgan yutuqlarning darajasi sifatida qayd etish ekanligiga e'tiborni qaratsak, unda pedagogik tashxisning maqsadi, ta'lim jarayoni borishining tahlili va uni baholashni o'z vaqtida aniqlanishidan iborat bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ma'lumki, ta'lim jarayonini bunday baholash, faqat o'quvchining o'zlashtirish darajasini belgilash bilan chegaralanib qolmay, o'qish jarayonini rag'batlantirishda muhim pedagogik vosita va ijobiy motiv uyg'otish bilan o'quvchi shaxsiga kuchli ta'sir etadi. Shu xilda o'quvchini obyektiv baholash asosida unda adekvat ravishda o'z-o'zini baholash imkoniyati tug'iladi va o'z muvaffaqiyatlariga tanqidiy munosabatning shakllanishi qayd etiladi. Shu nuqtai nazardan o'quvchi bilim, ko'nikma va malakalarini baholash, ayniqsa, bilimlarini nazorat qilishning kompyuterlashtirilgan tizimi, zamonaviy axborot-pedagogik tizimlarida, ularda bilimni nazorat qilishni tashxisiy ahamiyati va haqqoniyl

igini samarali bajarish maqsadida tinmay izlanishlar va takomillashtirish ishlarini olib borish taqozo qilinadi. Mazkur masalaning yechimi o'qitishning maqsadga muvofiq va haqqoniy bo'lishida, iloji boricha aniq va asoslangan usul sifatida qayd qilingan.

Kompyuter texnologiyalari asosidagi o'quvchilar bilimni nazorat qilish faqat mut axassis o'qituvchilar tomonidan emas, balki pedagogik jarayon ishtirokchilari tomonid an ham amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Bunday texnologiyalarni monitoring t izimida joriy qilishda pedagogik jarayon ishtirokchilarining axborotga, bilimga bo'lgan ehtiyoj va ishtiyoklarini faollashtirishga erishish zarur.

O'quvchilar bilimi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish kompyuter tizimining asosi y maqsadi, ular erishgan yutuqlar va muvaffaqiyatlarni aniqlash, uni takomillashtirish yo'llarini ko'rsatish, shu asosda o'quvchilarga samarali ijodiy faoliyat ko'rsatish uchun sharoit yaratishdan iborat. Bu maqsad, birinchi navbatda, o'quvchilar tomonidan o'quv materiallarini o'zlashtirish sifati bilan, ya'ni o'quv dasturida belgilangan bilim, ko'nik ma va malakalarni egallash darajasi bilan bog'liq. Ikkinchi tomondan, kompyuter nazor atining asosiy maqsadini aniqlashtirish, o'zaro, shuningdek, o'z-

o'zini nazorat qilish bo'yicha yondashuvlarni amalga oshirish hamda o'zaro va o'z-o'zini nazorat qilishga bo'lgan ehtiyojning shakllanishi bilan bog'liq. Uchinchidan esa, b u maqsad o'quvchilarda bajarilgan ish uchun javobgarlikning namoyon bo'lishi kabi sh axsning ijobiy sifatlarini tarbiyalashga qaratilgan bo'ladi.

NATIJALAR

Nazorat qilishning eng muhimi - nazorat funksiyasi bo'lib, o'quvchilar erishgan bilim, ko'nikma va malakalarning darajasini, ularning bilish faoliyati bo'yicha yondashuvlarini, bilimlarni o'zlashtirganlik ko'rsatkichlariga ko'ra ularning aqliy faoliyatlari rivojlanish darajasini aniqlashtirish imkoniyatini beradi. Uning ikkinchi muhim vazifasi o'qitish bo'lib, u o'quvchi erishgan bilimlar, ko'nikma va malakalarni takomillashtiradi, uning tizimligini nazorat qilishni ta'minlaydi. Bunday nazorat jarayonida o'quvchilar o'rganilayotgan materialni qaytarish va mustahkamlash bilan shug'ullanadilar. Bilimlarni kompyuter texnologiyalari asosida tekshirish, o'rganilayotgan materialdan asosiysini ajratib olish, shuningdek, erishilayotgan bilim, ko'nikma va malakalarning mazmunini aniqlash imkoniyatini beradi.

Nazorat qilishning uchinchi - tashxis qilish vazifasi, o'quvchilarning o'zlashtirayotgan bilim, ko'nikma va malakalaridagi kamchiliklar, yetishmovchiliklar, xatolar haqida, xatolarning soni hamda xarakteri haqida ma'lumot olishga yordam beradi. O'qitish jarayonida tashxis qilish orqali nazorat ma'lum darajada ta'limning samarali metodikasini tanlashga yordam berishi bilan muhim sanaladi. Kompyuter texnologiyalari asosida o'qituvchi o'quvchilar bilimni nazorat qilishda, uning bashorat etuvchi vazifasidan, ya'ni, ta'lim-tarbiyaviy jarayon haqida, uning kelajagi, oldindan ko'ra bilish mumkin bo'lgan holatlari to'g'risida axborotlarni oladi.

U o'quv jarayonining ma'lum bosqichida o'quv materialining ma'lum qismi bo'yicha mo'ljallangan aniq bilim, ko'nikma va malakalar yetarlicha shakllangani,

yoxud shakllanmaganligini bashorat qilish asosida nazorat olib borish imkoniyatini beradi. Ma'lum ilmiy bashorat bo'yicha erishilgan natijalar o'quvchilarning kelajakdagi faoliyatlari modelini yaratish uchun qo'llaniladi. Bunday bashorat o'qituvchining kelajakda o'qitishni rejalashtirish va amalga oshirish uchun aniq xulosalar olishiga yordam beradi.

MUHOKAMA

Bilimlarni nazorat qilishning rivojlantiruvchi vazifasi, o'quvchilarning bilishga bo'lgan faolliklarini, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda namoyon bo'ladi. Kompyuter texnologiyalari asosida amalga oshiriluvchi nazorat jarayonida o'quvchilarda nutq, xotira, diqqat, tasavvur, iroda va fikrlash qobiliyatlarining rivojlanishi yaqqol seziladi. Nazorat qilishning rivojlantiruvchi vazifasi, shaxsning qobiliyati, moyilligi, qiziqishlari va ehtiyojlari kabi xususiyatlarining shakllanishiga ta'sir qilishi bilan muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, o'quvchilar erishayotgan bilimlarni nazorat qilishda uning yo'naltiruvchi vazifasi ham mavjud bo'lib, o'qituvchi uning mohiyatini, alohida o'quvchi yoki butun guruh tomonidan o'qitishning maqsadiga qay darajada erishilganligi, ya'ni o'quv materialini qanday miqdorda va qanchalik chuqur o'zlashtirilganligi bilan belgilanadi. Bunday nazorat tufayli o'qituvchi yo'l qo'yilgan xatoliklarni va kamchiliklarni o'rganib, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirishda qanday yondashuvlarga urg'u berish lozimligini anglab oladi. Nazoratning yo'naltiruvchi vazifasi o'quvchining turli xususiyatlari bo'yicha o'z-o'zini yaxshi bilishga, o'zi erishgan bilimlari, qobiliyati va imkoniyatlarini anglash va odilona baholashiga katta yordam beradi. O'quvchilarni nazorat qilishning yana bir muhim vazifasi ularni tarbiya qilish bilan bog'liq bo'lib, o'qituvchi o'quvchilarda o'qishga javobgarlikni, intizomni, sarajjomlik va sarishtalikni, axloqiy his-tuyg'ularni tarbiyalaydi. Ularda mehnatga layoqatlilikni, g'urur va irodani hamda mehnatga nisbatan muntazam ko'nikmalarni shakllantiradi.

Bunday jihat haqqoniy bo'lishi uchun internetning ta'lim resurslari talabgorlarning so'rovlari va talablariga to'la javob bera oladigan darajada bo'lishi shart. Shuning uchun ham ekspertlar tomonidan ta'lim veb - saytlarining sifatlarini baholash kompyuter tashxisining haqqoniyligida muhim o'rin tutadi. Ta'limda veb-saytlarning sifati ta'lim jarayonining axborot fazosining rivojlanishiga ta'sir etuvchi eng muhim jihatlardan sanaladi. U mazkur fazoda ta'lim olishning sifatiga va mazkur tizimning madaniyatli tashkil etilganligi darajasiga bevosita ta'sir etadi.

Tashxis va monitoringni ta'limda joriy etishda mavjud metodologiyani qo'llash orqali axborotli o'qitish muhitining tashxisiy vazifasini aniqlash imkoniyati tug'iladi. Ayni paytda, o'quvchilar erishgan bilimlar, ko'nikma va malakalarni nazorat qilishning keng tarqalgan yo'li - testlar yordamida tekshirish bo'lib, u kompyuterning undan foydalanuvchi bilan o'tkazadigan muloqotiga asoslangan.

XULOSA

Mazkur tizim “o’qituvchining texnik qayta qurollanishi, uning mexanizatsiyalashtirilgan mehnati” yoki “o’qituvchi mashina” degan shiorlar ostida o’qituvchining o’quvchi bilan individual ishlash jarayonini mujassamlashtiruvchi sifatida dunyoga kelgan. Ba’zan, o’quv jarayonida sun’iy intellekt tizimining qo’llanilishi baholash jarayonining murakkabligi, xususan o’quvchini baholash uchun o’quvchiga katta miqdordagi axborotni qayta ishlashi, baholovchi va baholanuvchi orasidagi o’zaro ta’sir jarayonining murakkabligi bu masalani oson hal qilish imkoniyatini bermaydi.

Xususan, o’quvchi bilim va malakasini kompyuterlashtirilgan holda nazorat qilish, talab qilinadigan bilimlar majmuasining sifatini aniqlash muammosini hal qilish lozimligini, busiz erishilgan bilimlarni baholash mezonlarini va ularning o’zlashtirilganlik darajasini aniqlash qobiliyatlarini belgilash mumkin emasligi oydin bo’ldi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI (REFERENCES)

1. Abdullayeva, N. A. (2022). ILMIY TADQIQOT OLIB BORISH KOMPETENTLIGI-BO`LAJAK O`QITUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA. Academic research in educational sciences, 3(1), 601-612.

2. Baydjanov, B. K. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. Theoretical & Applied Science, (7), 171-178.

3. A'zamxonov S.X. TA'LIM JARAYONIDA O'QITUVCHI FAOLIYATINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

<https://bestpublication.org/index.php/ozf/article/view/1313/1272>

Vol. 1 No. 12 (2022): O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 453-459-bet

4. A'zamxonov S.X. TA'LIM JARAYONIDA O'QITUVCHI FAOLIYATINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

<https://bestpublication.org/index.php/iq/article/view/1106/1058>

Vol. 2 No. 22 (2022): IJODKOR O'QITUVCHI 381-386-bet

5. A'zamxonov S.X. Inson kapitali bilan bog'liq tushunchalarning nazariy tahlili
<https://interonconf.org/index.php/den/article/view/2533>

Vol. 2 No. 20 (2023): PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS 247-254-bet

6. Azamkhanov Saidabzalkhan. MODERN CONCEPTS OF HUMAN CAPITAL MEASUREMENT

<https://farspublishers.org/index.php/ijessh/article/view/1527>

<https://zenodo.org/records/8003552#.ZHzkDnZByUk>

Том. 11 № 5 (2023 г.): ФИДЖЕИИ 2163-2169-bet

7. A'zamxonov Saidabzalxon Xasanboy o'g'li. (2023). TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM OLISHINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8413744>

200-205-bet

8. Azamkhanov Saidabzalkhan Hasanboy ogli. (2023). INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS AS A FACTOR FOR IMPROVING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8413789> **102-108-bet**

9. Аликариев Н.С., Аликариева А.Н. Олий таълим сифати менежменти тизимини ривожлантириш концепцияси//“Социология фанлари” (www.tadqiqot.uz\soci) электрон журнали. №1. – Тошкент, 2020. – Б. 7-18. DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2020-1/>

10. Kadirova Y. B. The Advantages of Improving Students' Civic Literacy in Building a Democratic State Governed by the Rule of Law //International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. – 2021. – Т. 8. – №. 5. – С. 469-473.

11. Isropilov m. b. the role of pr technologies in ensuring the sustainable development of society //Open Access Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 729-735.

12. Bahodir o'g'li I. M. Yoshlarining Ijtimoiy Faolligini Oshirish Jamiyat Rivojlanishining Omili Sifatida //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 24. – С. 521-523.

13. Akhmedova F. Professional Education Pharmaceutical Personnel in Uzbekistan- Eastern European Scientific Journal, 2018